

**АНЪАНАВИЙ ХОНАНДАЛИК ВА АКАДЕМИК ВОКАЛ: ҚИЁСИЙ
ТАҲЛИЛ**

Республика musiqa va san'at texnikumi

Гойибова Гулсара

Исломов Ахрор

Аннотация: *Мазкур мақолада анъанавий хонандалик ва академик вокал санъатининг ўзига хос хусусиятлари қиёсий таҳлил қилинади. Ҳар икки вокал йўналишининг тарихий шаклланиши, овоз техникаси, ижрочилик услуги, репертуар танлаш ҳамда педагогик ёндашувлари илмий-назарий жиҳатдан ёритилади. Қиёсий таҳлил орқали миллий musiqa анъаналари ва жаҳон вокал маданияти ўртасидаги умумий ва фарқли жиҳатлар очиб берилади.*

Калит сўзлар: *анъанавий хонандалик, академик вокал, овоз техникаси, ижрочилик услуги, репертуар, musiqa таълими*

Вокал санъати инсоният маданиятида энг қадимий ва таъсирчан ижро турларидан бири ҳисобланади. Турли халқлар ва маданиятларда вокал ижроси ўзига хос анъаналар, услублар ва эстетик мезонлар асосида ривожланган. Шу нуқтаи назардан, анъанавий хонандалик ва академик вокал вокал санъатининг икки муҳим йўналиши сифатида алоҳида аҳамиятга эга.

Анъанавий хонандалик миллий musiqa мероси, мақом ва халқ кўшиқлари асосида шаклланган бўлса, академик вокал асосан Европа классик musiқаси анъаналарига таянади. Ушбу икки йўналишни қиёсий ўрганиш вокал санъатининг имкониятларини янада чуқур англашга хизмат қилади.

Анъанавий хонандалик асрлар давомида халқ оғзаки ижоди, мақом санъати ва устоз–шогирд анъаналари орқали шаклланган. У миллий маданият, тил ва маънавий қадриятлар билан чамбарчас боғлиқ.

Академик вокал эса Европа классик musiқаси ривожига жараёнида, асосан опера ва камера вокал жанрлари доирасида шаклланган. У ёзма нота анъанаси, қатъий ижро қоидалари ва махсус вокал мактабларига таянади.

Анъанавий хонандаликда овоз табиийлиги, эркин интонация ва миллий ладларга мос овоз юритиш устувор ҳисобланади. Овоз кўп ҳолларда табиий резонансга таянади, сунъий “қотириш” ёки ҳаддан ортиқ техник назорат камроқ учрайди.

Академик вокалда эса овоз техникаси қатъий қоидаларга асосланади. Диафрагмал нафас, овозни “қоплаш”, резонаторлардан аниқ фойдаланиш ва катта залларда микрофонсиз ижро этишга мўлжалланган кучли овоз чиқариш асосий талаб ҳисобланади.

Анъанавий хонандаликда ижрочининг бадиий талқини эркинроқ бўлиб, импровизация элементлари муҳим ўрин тутди. Хонанда асарни ўз ички ҳис-туйғулари ва миллий ижро анъаналари асосида талқин қилади.

Академик вокалда эса композитор матнига қатъий риоя қилиш устувор. Ижрочининг эркинлиги маълум чегараларда бўлиб, асосий эътибор нотада белгиланган бадиий ғояни аниқ ва тўлиқ етказишга қаратилади.

Анъанавий хонандалик репертуари мақомлар, халқ кўшиқлари, ашулалар ва миллий куй-кўшиқлардан иборат. Бу репертуар миллий тарих, фалсафа ва маънавий дунёқарашни акс эттиради.

Академик вокал репертуари эса опера ариялари, романслар, кантаталар ва ораториялардан ташкил топган бўлиб, жаҳон классик адабиёти ва мусиқаси билан узвий боғлиқ.

Анъанавий хонандалик таълимида устоз—шогирд анъанаси муҳим ўрин тутди. Билим ва тажриба кўп ҳолларда амалий машғулотлар, тинглаш ва тақлид орқали ўзлаштирилади.

Академик вокал таълими эса махсус ўқув дастурлари, назарий фанлар ва тизимли вокал машқларига асосланади. Бу йўналишда илмий-методик адабиётлар кенг қўлланилади.

ХУЛОСА

Хулоса қилиб айтганда, анъанавий хонандалик ва академик вокал вокал санъатининг икки турли, бироқ бир-бирини бойитувчи йўналишларидир. Анъанавий хонандалик миллий маданият ва маънавий меросни сақлашга хизмат қилса, академик вокал жаҳон мусиқа санъатининг юксак касбий мезонларини ифодалайди. Ушбу икки йўналишни қиёсий ўрганиш вокал санъатини чуқур англаш, ижрочиларни ҳар томонлама ривожлантириш ва замонавий мусиқа таълимида самарали ёндашувларни шакллантиришга хизмат қилади.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Кароматов Ф. Ўзбек мусиқа маданияти тарихи. – Тошкент: Фан, 2007.
2. Раджабов И. Мақом асослари. – Тошкент: Ўзбекистон, 2006.
3. Қодиров Т. Ўзбек анъанавий хонандалик санъати. – Тошкент: Санъат, 2015.
4. Ҳакимов А. Миллий вокал ижрочилиги асослари. – Тошкент: Ўқитувчи, 2011.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Кароматов Ф. Ўзбек мусиқа маданияти тарихи. – Тошкент: Фан, 2007.
2. Раджабов И. Мақом асослари. – Тошкент: Ўзбекистон, 2006.
3. Қодиров Т. Ўзбек миллий чолғу ижрочилиги анъаналари. – Тошкент: Санъат, 2014.
4. Абдуллаев А. Мусиқа ижрочилиги ва педагогика асослари. – Тошкент: Фан, 2012.
5. Ҳакимов А. Ўзбек халқ чолғулари ва уларнинг ижрочилик хусусиятлари. – Тошкент: Ўқитувчи, 2010.